

hnutí napríklad uznávajú, že čas vrcholnej aktivity a spoločensko-politického významu sociálnych hnutí už uplynul. Oprávnené pochybnosti vyvoláva i neodôvodnené považovanie uvedených vývojových trendov (najmä zmenšovania úlohy národného štátu a politických strán, nárast významu nových identít a z nich vyplývajúcich sociálnych diferenciácií), charakteristických nanajvýš pre štáty západnej Európy a severnej Ameriky, za celosvetové, rozhodujúce a nezvratné procesy.

Nová sociológia politiky je – nie pre svoju novosť, ale hlavne pre jej problematické, oprávnenú kritiku vyvolávajúce charakteristiky – menšinovou teoretickou orientáciou súčasnej sociológie politiky. Úsilie Kate Nash zmeniť jej postavenie na dominantné je síce obdivuhodné, ale zrejme existujúcu situáciu významnejšie nezmení. Podobne možno hodnotiť aj jej knihu – môže byť v mnohom zaujímavá a užitočná pre ľudí zaujímavých sa o súčasný stav vedeckého poznania politického a spoločenského života i o vedecký diskurz prebiehajúci v tejto oblasti, väčšinu čitateľov však asi o svojej pravde nepresvedčí.

Ján Sopóci

Ladislav Mrklas (ed.):

KRAJSKÉ VOLBY 2000 – FAKTA, NÁZORY, KOMENTÁŘE

Cevro, Praha 2001, 164 stran

Recenzovaný zborník textů se jako jeden z prvních zabývá krajskými volbami v roce 2001 z pohledu volebního práva, samosprávy i z pohledu politologického. Publikace je opatřena úvodem místopředsedy Poslanecké sněmovny Ivana Langra, v němž jsou vyznačeny tři okruhy problémů, kterým se zborník postupně věnuje v jednotlivých blocích.

První část zborníku má název „Krajské zřízení“. V tomto bloku je jako první umístěn obsáhlý a velmi přínosný článek Vojtěcha Šimíčka „Ústavní postavení krajů a některé problémy s tím spojené“. Šimíček se zde věnuje otázkám plynoucím z ústavního zákona o vyšších územních samosprávných celcích i ze zákonů souvisejících se vznikem krajů. Správně zde poukazuje na základní problém krajského zřízení, kdy již od jeho ustavení je poukazováno na malost, roztržitost krajů a nerespektování historické hranice mezi Čechami a Moravou, což ztěžuje start i budoucí život krajské samosprávy. Lze však pochybovat nad jeho tvrzením na s. 8, že v rámci unitárního zřízení je legitimní diskutovat jen nad decentralizací státu, nikoliv již nad spolkovým uspořádáním. Diskuze nad změnou státního zřízení je totiž podle mého názoru legitimní vždy, pokud je vedena v rámci ústavních předpokladů změny ústavního pořádku, přičemž nelze předem vyloučit ani ústavní změnu dosud unitárního státu. Rovněž poněkud zjednodušené je tvrzení na s. 9, že vedle sebe existuje stát a 14 krajů. Správně totiž existuje 14 vyšších územně samosprávných celků, které se skládají z jednoho města (Prahy) a ze 13 krajů (neexistuje Pražský kraj). Rovněž sporné je tvrzení na s. 10, byť s odvolávkou na nálezh Ústavního soudu, že přijetím Ústavy ČR v roce 1992 byl u nás odstraněn systém národních výborů, když se tak již stalo v roce 1990 přijetím ústavního zákona č. 294/1990 Sb. a následně zákona o obcích. Na s. 10 je též tvrzení, že Ústavní soud rozhoduje o souladu nařízení kraje se zákonem nebo s jiným právním předpisem. Ústavní soud totiž podle čl. 87 ods. 1 písm. b) Ústavy může rušit podzákoné právní předpisy jen pro rozpor se zákonem a ne pro rozpor s jiným podzákoným právním předpisem. Byl by to zákonem o krajích daná povinnost, aby nařízení kraje bylo v souladu s podzákonými předpisy, v případě návrhu na jeho zrušení je nutné dovolávat se rozporu se zákonem. Na s. 11 v pozn. 16 je hovořeno o komunální

stížnosti, kterou může podat zastupitelstvo územní samosprávy. Po zřízení krajů je však vhodnější hovořit o samosprávné stížnosti, protože tento institut může užít k obraně své samosprávy proti státu i kraj, nejen obec. Jako druhý autor je zařazen Tomáš Lebeda s příspěvkem „Volební systém pro krajské volby“, který se zabývá novým volebním systémem do krajů. Poukazuje na jeho některá specifika a částečně je srovnává s předchozími volebními výsledky do Poslanecké sněmovny. Třetí text je autorky Markéty Pitrové „Kraje v evropském srovnání“. Zde se autorka zabývá kontexty našeho krajského zřízení s regionální politikou v rámci Evropské unie a především s její organizací z hlediska finanční podpory pro méně rozvinuté regiony. Poukazuje na skutečnost, že s výjimkou Prahy ostatní naše regiony splňují kritéria pro poskytnutí podpory (HDP menší 75% průměru Evropské unie). Rovněž zdůrazňuje fakt, že z důvodu vytvoření velkého počtu malých krajů bylo usnesením vlády vytvořeno 8 jednotek NUTS 2 jako budoucích základních příjemců podpory Evropské unie. Jde vlastně o jakési eurokraje, jež většinou vznikly ze dvou krajů. Čtvrtý článek napsal Petr Daněk („Kraje a jejich sociální, ekonomická a demografická charakteristika: pohled očima politického geografa“). Tento text je vedle Šimíčkova článku dalším rozsáhlým textem výstižně popisujícím krajské volby r. 2001 z pohledu sídelní struktury, vzdělanosti, náboženské orientace, národnostního složení jiné než české, moravské a slezské národnosti, i dalších demografických jevů, včetně sociálně problémových (po-třetost, kriminalita).

Druhou část zborníku se společným názvem „Výsledky krajských voleb 2000 očima politologů a sociologů“ uvádí Jan Spousta s příspěvkem „Volební kampaň a její účinek“. Zde se autor snaží popsat volební kampaň částečně z pohledu tržní reklamy na výrobek, přičemž si všimá specifiky této kampaně jako první kampaně do nově zřízeného územního samosprávného celku. Všimá si účinku

volební kampaně z pohledu následně velmi nízké volební účasti. Spousta rovněž srovnává prvky kampaně s kampaní do Poslanecké sněmovny 1998, kdy na s. 65 označuje volební mobilizaci ODS z r. 1998 za dryáčnickky geniální, což má negativní hodnotící nádech. Přitom však volební výsledek ODS 1998 a tedy i volební kampaň můžeme z pohledu vnitrostranického rozkolu ke konci r. 1997 a při značné nepřízni médií hodnotit za velký úspěch. Další článek dvojice autorů Petra Sokola a Ladislava Mrklase „Úvod do volební geografie krajů v ČR, Prostorová diferenciace volebních výsledků“ podrobně hodnotí volební účast i volební výsledky z podle jednotlivých stran a po jednotlivých krajích i některých vybraných okresech. Přínosná je skutečnost, že autoři si všimají i některých stran, které se do zastupitelstev krajů nedostaly přes 5% uzavírací klauzuli. Autoři si správně všimají skutečnosti, že krajské volby byly ovlivněny výběrem voličů podle komunálních autorit. Řada kandidátů především v regionálních stranách tzv. nezávislých byla zároveň významnými komunálními politiky a ve svých obcích či okresech získali značné množství hlasů. Na tento článek přímo navazuje Klára Plecítá-Vlachová („Voličské profily relevantních stran na příkladu města Klatovy“), která se zabývá volebními výsledky v Klatovech z pohledu řady sociálních charakteristik místního obyvatelstva.

Třetí část zborníku „Politická scéna po krajských volbách 2000“ je uvedena textem Miroslava Nováka „Změnily první krajské volby českou politickou scénu?“. Miroslav Novák si všimá skutečnosti, že pro interpretaci výsledků voleb je nutné vzít na zřetel spojení voleb krajských s částečnými volbami do Senátu. Zatímco v senátních volbách byla nejuspěšnější Čtyřkoalice (získala 17 mandátů z 27), která byla schématicky označována za vítěze voleb obecně, tak vítězem voleb do krajů byla ODS, jež zvítězila v sedmi krajích z 13 (v městě Praze se volby nekonaly). Novák tak relativizuje žurnalistické tvrzení, že

voliči odmítli strany opoziční smlouvy. Přitom zdůrazňuje, že pozicím Čtyřkoalice v senátních volbách přál dvoukolový většinový volební systém. Rovněž Čtyřkoalici nevidí jako jednotné uskupení, ale poukazuje na fakt, že nejvíce hlasů získala v tradičních baštách lidovců (Morava). Lidovci se tak v krajských volbách stali tahounem Čtyřkoalice. Postavením současně pravice u nás se zabývají ve svém příspěvku *Michal Kubát* („*ODS a Čtyřkoalice – dualita na pravici?*“), jenž posuzuje Čtyřkoalici jako nesourodý subjekt, kdy pro budoucí pravici u nás je mnohem srovnatelnější spolupráce občanské pravice navzájem ODS, US a ODA s volnějším vztahem ke křesťanskocentristické KDU-ČSL. Stejnému tématu se věnuje i *Petr Kolář* v článku „*Čtyřkoalice – nový fenomén na české politické scéně*“, který na pozadí podrobnějšího rozboru z pohledu politologické teorie koalic rovněž poukazuje na nutnost delšího času a především společného formování pozitivního programu pro bližší zhodnocení trvalosti Čtyřkoalice v našem politickém systému. Levicové sociální demokracii po krajských volbách se věnuje ve svém článku *Pavel Pšeja* – „*ČSSD po krajských volbách*“. Pšeja poukazuje na skutečnost, že i když ČSSD, která za své vlády dala vzniknout krajskému zřízení, byla v krajských volbách neúspěšná, tak ji to jako vládní stranu neoslabilo a její volební zisk při velmi slabé účasti může zaručovat i velmi dobré výsledky při voliči mnohem lépe navštívených volbách do Poslanecké sněmovny. *Miroslav Mareš* v příspěvku „*Posílení pozice KSČM a jeho důsledky*“ se věnuje znatelnému úspěchu této strany, byť v krajských volbách byla nízká volební účast a KSČM tak měla relativní výhodu pevného voličského jádra. Poukazuje na pevnou zakotvenost KSČM v komunální politice a nově i na úrovni krajské, což je předpokladem trvalého zastoupení v celostátním Parlamentu. *Petr Sokol* a *Ladislav Mrklas* se ve svém druhém společném

příspěvku („*Ustanovování krajských rad z pohledu teorie koalicí a praxe*“) věnují podrobně vzniku a složení krajských rad v jednotlivých krajích i vývoji koaličních jednání. V žádném kraji totiž neexistuje jednobarevná rada. Zde jen je nesprávně na s. 146 použito v popisu Prahy, která jako město podléhá režimu voleb komunálních, byť má působnost nejen obce, ale i vyššího samosprávného celku, termínu „*Pražský kraj*“. To je nesprávný údaj, žádný Pražský kraj neexistuje, město Praha bylo, je a zůstává městem, i když má nově postavení nejen základního (obce) i vyššího celku územní samosprávy.

Jako doplňky jsou ve sborníku zahrnuty příspěvky *Barbory Osvaldové* „*Česká žurnalistika po listopadových volbách 2000 – několik poznámek k žurnalistické etice*“ a *Víta Hloušek* „*Evropa států, Evropa regionů*“. Hloušek se věnuje dvěma různými koncepcím další integrace Evropské unie, které alternativně, byť jde možná o zdánlivou alternaci, staví svůj základ na národním státu nebo silném regionu. Z tohoto pohledu Hloušek vznáší určité výtčky proti vzniku většího počtu malých a tedy i slabých krajů, i když se nevyslovuje pro žádné konkrétní jiné řešení. Tuto otázku je však nutné považovat za prioritní, tedy zda naše kraje mohou splnit požadavky silného evropského regionu jako pilíře Evropské unie. Z tohoto pohledu dodáváme, že silným evropským regionem by mělo být území obývané řádově několika miliony obyvatel, kteří k němu mají i emotivní vazbu. Z pohledu České republiky toto nové kraje nesplňují a ideálním by bylo zemské zřízení. Sborník doplňují tabulky s podrobnými výsledky krajských voleb a se složením krajských rad, včetně údajů o tom, zda člen rady je uvolněný či nikoliv. Sborník obsahuje velmi přínosné texty a údaje ke krajským volbám a lze jej použít i jako pramenné dílo pro další zpracování krajské politiky.